

BARIERE ÎN IMPLEMENTAREA MECANISMULUI DE EVALUARE A TEHNOLOGIILOR MEDICALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Elena CHIȚAN

Oleg LOZAN

Scopul: Evaluarea barierelor și factorilor facilitatori în cadrul procesului de implementare a evaluării tehnologiilor medicale, în vederea înlesnirii mecanismului de instituționalizare a acestuia în sistemul de sănătate din Republica Moldova.

Obiectivele studiului: Analiza studiilor și practicilor internaționale privind mecanismul de instituționalizare a evaluării tehnologiilor medicale (ETM); identificarea și cercetarea barierelor și factorilor facilitatori în cadrul procesului de implementare a evaluării tehnologiilor medicale în sistemul de sănătate; evaluarea percepțiilor părților cointeresate și a factorilor de decizie privind provocările actuale întâmpinate în procesul de implementare și utilizare a evaluării tehnologiilor medicale; elaborarea recomandărilor privind facilitarea mecanismului de instituționalizare a sistemului de evaluare a tehnologiilor medicale.

Material și metode: Tipul de studiu – transversal, observațional, descriptiv, mixt. Componenta cantitativă a fost realizată prin aplicarea instrumentului OMS de ETM și pachetului de beneficii pentru sănătate adaptat contextului național, completat de 213 factori de realizare a deciziilor din cadrul instituțiilor de resort procesului ETM (experți, membri ai consiliilor, comitetelor decizionale, consultative, reprezentanți ai instituțiilor implicate în desfășurarea ETM, reprezentanți ai asociațiilor de pacienți, reprezentanți ai industriei medico-farmaceutice și ai asociațiilor profesionale farmaceutice și medicale, membri ai mediului academic ce studiază utilizarea ETM). Studiul calitativ a fost realizat prin desfășurarea a 16 interviuri în profunzime cu factori de decizie în cadrul procesului de ETM (directori/vice-directori: AMDM, CNAM, CAPCS; OMS, Banca Mondială, Comisia Parlamentară de profil, centrul PAS, membri AmCham).

Rezultate: Peste 80% din respondenții studiului cantitativ au selectat corect definiția ETM. Cu toate acestea, circa 70% din total solicită cursuri de instruire continuă în domeniul ETM. În scopul implementării ETM, cel mai relevant factor a fost considerat existența cadrului normativ. Toate tehnologiile medicale listate în cadrul studiului au avut un indice de importanță relativă $\geq 0,83$, fapt ce denotă o relevanță înaltă a acestora pentru procesul de evaluare prin intermediul ETM. Factorii de decizie pledează pentru crearea unei entități ETM în cadrul instituțiilor ce le coordonează. Cu toate acestea, factorii executori de decizii, pledează pentru o structură ETM independentă de mediul extern, apolitică, cu o expertiză remarcabilă în producerea evaluărilor în domeniul ETM. Rezultatele obținute la nivel național confirmă datele studiului OMS privind ETM și Pachetului de beneficii pentru sănătate 2020/2021. Astfel, la nivel de utilizare pe primele poziții au fost identificate: lipsa conștientizării importanței ETM și lipsa viziunilor în domeniul ETM, precum și lipsa resurselor umane instruite în domeniu. Barierele ce vizează capacitatea de producere a evaluării, expertizei și analizei în cadrul ETM au fost condiționate de lipsa resurselor umane calificate (61%), lipsa/insuficiența resurselor financiare (55%) și disponibilitatea joasă a datelor în sănătate (48%). Impactul barierelor asupra procesului de instituționalizare ETM a fost cel mai puternic pronunțat la următoarele niveluri: (1) instituțional – infrastructură și expertiză

tehnică inadecvată (62%), lipsa personalului uman calificat (61%), fragmentarea procesului (55%) și finanțare și resurse limitate (55%); (2) cultural – înțelegerea limitată a beneficiilor ETM de către furnizorii de servicii medicale, pacienți și alte părți implicate (74%), rezistența la schimbare sau la adoptarea de noi tehnologii (57%) și acceptare sau înțelegere culturală limitată a ETM (53%); (3) geografic – acces limitat la date și dovezi de înaltă calitate (59%), provocări în adaptarea metodologiilor și proceselor ETM la diferite tipuri de asistență medicală, sisteme de sănătate și medii (46%), disponibilitatea limitată a expertizei și a resurselor ETM (45%), și migrarea personalului calificat (45%). Studiul calitativ a permis trasarea unei căi de parcurs pe termen mediu și lung, aplicând conceptul euristic de instituționalizare a ETM: (1) aprobarea temeiului legal pentru implementarea ETM, (2) stabilirea prin acte normative a domeniului de aplicare a rezultatelor ETM, (3) instituirea unei structuri/entități independente responsabilă de realizarea ETM, (4) implementarea conceptului de ETM la nivel de creator și utilizator, (5) crearea unei agenții ETM multidisciplinare, autonome, apolitice și autofinanțate și (6) monitorizarea și evaluarea continuă a procesului ETM.

Concluzii: Majoritatea participanților în cadrul studiului consideră că cele mai proeminente bariere în implementarea ETM sunt lipsa resurselor umane competente, lipsa voinței politice, precum și nivelul jos de alfabetizare în domeniul dat a persoanelor cu funcții decizionale în sistemul de sănătate la diferite niveluri. Prin urmare, procesul de instituționalizare a mecanismului de evaluare a tehnologiilor medicale în Republica Moldova necesită o abordare sistemică complexă ce implică stabilirea unui cadru normativ și organizatoric adecvat, identificarea și asigurarea resurselor umane și financiare durabile, instruirea continuă a personalului în domeniul ETM, definirea unor proceduri și metodologii clare, precum și asigurarea susținerii și continuității politice pe termen lung.

Cuvinte cheie: *ETM, instituționalizare, bariere de instituționalizare ETM.*

ALFABETIZAREA PRIVIND DOMENIUL SĂNĂTĂȚII ORALE LA COPIII DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Igor CIUMEICO

Oleg LOZAN

Scopul: Evaluarea gradului de alfabetizare în domeniul igienei dentare la elevii din învățământul primar pentru elaborarea recomandărilor în vederea sporirii sănătății orale a copiilor.

Obiective: Estimarea experienței, practicilor și recomandărilor internaționale privind sănătatea orală la copiii din învățământul primar; aprecierea nivelului instruirii igienei dentare la copiii din învățământul primar; studierea opiniei învățătorilor și medicilor stomatologi privind promovarea sănătății orale a copiilor din învățământul primar; elaborarea unor recomandări pentru fortificarea sănătății orale a copiilor din învățământul primar.

Material și metode: Tipul de studiu – transversal, descriptiv cu elemente analitice, mixt. În studiu au fost chestionați 678 de părinți ai copiilor din învățământul primar, cetățeni ai Republicii Moldova, în perioada decembrie 2022-martie 2023. Chestionarul a fost distribuit pe